

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrtletno 15 din

za pol leta 50 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1,50 din

V zamestvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 3. novembra 1959.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Kokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrudna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Resna beseda

1.

V Sloveniji se giblje. Kleščice tako imenovanih legalnih političnih organizacij pritiskajo z vsemi sredstvi, podtalno pa se zbuja novo politično življenje. Vse polno političnih skupin nastaja, ki zbirajo ter love pripadnike. Na zunaj imajo seveda javno organizirane stranke uspeh, na znotraj in v resnici so pa taki uspehi dvomljive vrednosti. Pred durmi slovenske zemlje razsaja vojni vihar, ki daje vse podstave sedanega političnega, gospodarskega in socialnega stanja v Evropi. Pravemu slovenskemu človeku, ki mu je slovenstvo zapoved vesti in pogoj za njegovo lastno bit, ne pa sredstvo za pridobitev tvarnih koristi, časti in moči, postaja tesno okoli srca.

Nase slovenske razmere so popolnoma drugačne, kot so na primer na Hrvaškem. Politično življenje na Hrvaškem se je razvijalo naravno in logično, Hrvatje je vodilo načelo narodne svobode in hodili so po ravni poti. Pritisk in preganjanje sta rodila odpor in odpor je prinesel zmago, z njo pa novo življenje. Pri nas pa je bilo sredstvo zoper pritisk le taktiziranje sem in tja, zametavanje in skrivanje načel. Zaradi tega je pri nas ozračje zadušilo, v glavah je zmeda, splošno nezaupanje se loteva ljudi, ki mislijo z lastnimi možgani. Zato se prijema ljudi brezbriznost za najprvotnejša vprašanja javnega življenja. Ne mislimo na očitne izdajalce slovenstva, ki sploh ne bi smeli imeti več prostora v slovenski skupnosti. Tudi med drugimi ljudmi, ki so doslej nosili pri nas zvonec, bi lahko na prste našteali take, ki so bili v politiki vselej dosledni in načelni in hodijo po pravici z glavo pokoncu.

Politično ozračje pri nas ni zdravo. Zavoljo tega se predrznejo siliti na dan še vedno ljudje, ki so desetkrat in stokrat presedlali v načelih ter delajo politične načrte za prihodnost z namenom, da bi sedaj zlezli s pomočjo slovenstva do politične veljave in pomena na ramah preprostih in poštenih ljudi.

2.

Misleči ljudje pri nas pričakujejo novega življenja, ki res prihaja. Pričakujejo in si žele novih in drugačih razmer, kot so doslej vladale pri nas. V resnici bo moglo slovenstvo pognati prave in globoke korenine in ustvariti tisto, za kar je zmogljivo, le če bo prepihal slovensko zemljo svež veter in bo ozračje čisto.

Doslej je bil ves boj za slovenstvo predvsem v obrambi. Pozitivno ustvarjanje v pravem smislu se dotle, dokler mora narod braniti svoje življenje in svojo bit, ne more prav razmahniti. Z orožjem v roki ne moreš orati njive in ne moreš zidati hiše. V strelskem jarku je dober vsak, če le dobro strelja. V boju je vse usmerjeno zoper sovražnika, in bojevniki nimajo naloge, da bi tehtali med seboj svoje vrednote, ker morajo gledati le na skupno obrambo.

Pred nami pa stoji čas, ko bo moral slovenski človek drug drugemu pogledati iz oči v oči! Pred slovenskega človeka stopajo naloge in dolžnosti, ki se jih doslej ni zavedal, ker niso stale v taki moči pred njim.

Zacetni bomo morali ustvarjati iz nas samih.

Odgovornost tistih, ki bodo na čelu, bo veliko večja, kot je bila doslej. Nič se ne bo mogel in tudi ne bo smel izgovarjati na sile, ki so zunaj slovenske skupnosti. Vsakogar dejanje in nehanje, delo in malomarnost, sposobnost in nesposobnost, poštenost in laž, koristolovstvo in nesebičnost bo vidna pri popolni svetlobi. In tudi mora biti, če naj iz nas samih kaj postane. Sodba in obsodba bo ostrejša in bližja, kakor je bila in je mogla biti v preteklih časih.

3.

Zavedati se mora pri nas vsak, kdor bo hotel v javnem življenju kaj pomeniti, da bo moral pozitivno ustvarjati in se posvetiti stvarnemu delu,

ne pa biti samo gostobeseden priganjač za strankarske klike. Bo pa moral biti tudi nalogam, ki jih bo prevzel, popolnoma kos.

Naj se nihče ne tolaži, da bo mogla pri nas taktik, ko bo slovenski narod lahko sam odločal v svojih zadevah, kakšna politična stranka in pa kakšna klika v stranki dolgo uganjati strahovlado in deliti nesposobnim prilizovalcem in npravstvenim slabičem korita. Slovenci smo veliko premajhen in prereven narod, da bi mogli prenašati in rediti zajedavce.

Prednost razmer, ki prihajajo, bo ravno ta, da si bomo vsi stali eden drugemu čisto blizu in da ne bo mogel nihče ničesar skriti in zatajiti.

Vsak, kdor bo hotel v javnosti delati in imeti besedo, se bo moral zavedati, da je v zadnjih desetletjih padlo slovensko narodno premoženje za polovico, da je slovenski ljudski prirastek izmed vseh pokrajin v državi skoraj najnižji, da zaradi do sedaj vladajočih razmer kljub nizkemu prirastku prebivalstva kakšnih 8000 Slovencev na leto ni moglo dobiti kruha doma, da je gospodarska in življenjska raven slovenskega ljudstva v zadnjih desetletjih strahovito padla, da je slovenski kmet zašel v gospodarsko stisko, iz katere ga more rešiti le popoln preobrat, da slovenski delavec tlačani tujemu kapitalu, da je slovensko razumništvo obubožano itd., itd. Zavedati se bo moral vsak slovenski politik, da se te in druge zadeve dajo popraviti le z nenavadno bistroumnostjo in neustrašenim delom, in da bo za uspeh ali pa neuspeh delalo ljudstvo odgovorne tiste, ki bodo imeli politične vajeti v rokah, in da jih bo poklicalo tudi pred svoj sodni stol. Slovensko vprašanje pa ni le gospodarsko vprašanje in bo v prihodnosti še bolj, kakor je bilo do sedaj, tudi narodno vprašanje, ker živi okroglo milijon Slovencev zunaj naših sedanjih mej.

Le kdor si upa in je sposoben vse prvobitne osnove slovenskega vprašanja reševati in tudi rešiti, sme imeti pogum jemati politično krmilo pri nas v roke.

Ne gre in ne sme iti za kakšno določno politično stranko. Gre za odgovorne ljudi v vseh strankah pri nas, kajti tistega, kar je pogoj za življenje, ne morejo zabrisati ne svetovni nazor, ne strankarski mehanizem, še manj pa agitatorska spretnost.

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

Nedelja, 24. X. 1957. — »Jutro« se spravi na »Obzor«, ki mu očita »belgrajske poslodavce« in »zagrebške simpatije«, ki bi jih rad med seboj spravil, in na tiste, »ki za volitve petega maja, katerih še danes viden uspevek je med drugim tudi črnomeljski poslanec dr. Jure Koc, formalno in moralno odgovarjajo«. Poleg tega objavlja za priboljšek neprijetni poziv »Samouprave« glasilom JRZ, čez da neki listi ne izpovedujejo svojega stališča glede sporazuma. »Jutro« misli, da »bodo fantje pri glasilih JRZ v Ljubljani in Mariboru morali radi ali neradi nazadnje le z barvo na dan«. — V Belgradu se vrši velikanska manifestacija JRZ mladine. Nastop imponentne skupine (nad 250 slovenskih fantov in deklet pod vodstvom Rudija Smersuja) napravi globok vtisk. Vodja JRZ dr. Stojadinović kliče »živio slovenski fantje«, nakar obsujejo slovenska dekleta Stojadinovića s cvetjem. Na kongresu mladine JRZ ima glavno besedo vodja JRZ, v kateri kliče mladini med drugim, potem ko je določil slovenskim fantom in dekletom mesto v neposredni bližini tribune: Vi živite v novi dobi, dajte novega človeka, nasprotniki trepetajo, delajmo premišljeno, smo za načelo samouprave, zato pa proti sporazumu, potrebna je borba, ali ste pripravljeni na njo?; na vaših licih čitam že odgovor in zato: Zmaga

4.

Zaradi vsega, kar smo zgoraj omenili, je treba, da si vsak slovenski človek, pa naj si bo katere koli politične struje, prizadeva, da izginejo iz vseh političnih gibanj, ki se sedaj prikazujejo in silijo na dan, že takoj iz vsega začetka vsi neresni ljudje, vsi šarlatani in sejmski kričači, vsi samogoltni in praznoglavci, lizuni in stremuhi. Mrčes je lahko odstraniti, dokler se ne zaređi, če pa je zarejen, človeka ujeda.

Zapomnijo naj si pa vsi, ki začenjajo nova gibanja ali pa k njim pristopajo, da si z ljudmi, ki so preobračali politične kozolce, ne bodo prav nič pomagali in da bodo vsako, tudi pošteno gibanje omadeževali prej ali slej.

Kdor je izdajal slovenstvo in ga malil, ne sme imeti besede. Če se je v resnici izpreobrnil, naj to prej z dejanji dokaže, preden se sme pokazati v javnosti. Ne verujite volkovom v ovčjih kožah! Tudi tistim ne, ki besedičijo o slovenstvu, pa skrivajo s tem svoje druge namene, ki s slovenstvom samim nimajo nobenega opravka! Slovenstvo je stvarnost in raste iz slovenskega izročila, ne iz tujih ideologij! Tudi v politiki morajo odločati moralni zakoni!

Taki ljudje, ki so dejansko sodelovali na primer pri Vidovdanski ustavi in zanjo glasovali, ko je bila za nas Vidovdanska ustava začetek vsega hudega, tisti, ki so bili valpti in priganjači najhujših centralističnih režimov, tisti, ki so ovajali slovenske ljudi in jih spravljali v nesrečo, tisti ne spadajo več v slovensko občestvo zato, ker bi utegnili spet pokazati svojo pravo naravo.

Le če bodo vsi tisti, ki bodo v prihodnosti vodili slovensko politiko, pa naj bodo v ti ali oni stranki ali politični struji, pokončni možje in sposobni reševati in rešiti najprvotnejša vprašanja slovenstva, bodo nastale pri nas drugačne razmere in bo nova doba, ki prihaja, boljša kot je bila preteklost. Ravno skrb za rešitev najprvotnejših naših vprašanj jih bo združevala, čeprav bodo različnih svetovnih naziranj. Prišla bo stvarnost v slovensko politično življenje, tako da bodo lahko vsi, tudi taki ljudje, ki nočejo biti strankarsko organizirani, pa so sposobni in delavni, prišli do veljave v javnem življenju in ustvarjali z drugimi vred pozitivne vrednote. Slovenstvo pa potrebuje bolj kot zlata in srebra resničnih ustvarjalcev.

mora biti naša! V podrobnostih je rekel: Ko se vrnete domov s tega sestanka, ki je navdal s strahom in trepetom naše nasprotnike, povejte prijateljem in nasprotnikom, da je bil v Belgradu zbor mladine JRZ, zbor, na katerem smo potrdili vero in zvestobo programu in statutom JRZ. Naša stranka je za eno in neločljivo, nikdar deljivo Jugoslavijo, naša stranka je za narodno in državno enotnost. Tako gleda na vsa ta vprašanja celo vodstvo JRZ, tako gledata tudi naša podpredsednika dr. Korošec in dr. Spaho. — Na vprašanje dr. Stojadinovića, so-li zborovalci pripravljani, da se z njim borijo za ideale JRZ, je odgovorilo po poročilu »Ponedeljskega Slovenca«, ki izide jutri, 30.000 obljud. Isti poročevalec bo še dostavil, da je bil sprejet govor dr. Stojadinovića »od velikanskega zbora omladincev z nepopisnim navdušenjem, odobravanjem in ploskanjem«.

Ponedeljek, 25. X. 1957. — Danes izdani »Ponedeljski Slovenec« potrjuje s svojo vsebino našo napoved, kakšno bo njegovo poročilo o kongresu mladine JRZ v Belgradu, in o govoru vodje JRZ dr. Stojadinovića. V posebni brzogovorni oznanja tudi ime novega predsednika mladine JRZ, kar je odslej dr. Bojan Pirc.

Torek, 26. X. 1957. — Tudi »Slovenec« objavlja

strnjeno poročilo o kongresu mladine JRZ v Belgradu in priobčuje govor Rudija Smersuja, »predsednika mladine JRZ v dravski banovini«, in resolucijo kongresa, v kateri »izreka mladina JRZ neomajno zvestobodo predsedniku dr. Stojadinoviću«. Iz govora Rudija Smersuja posnemamo, da so »dr. Stojadinović, dr. Korošec in dr. Spaho napravili iz naše države državo prvega reda« in da se Rudi Smersu zahvalil za sprejem, ki ga je bila deležna mladina JRZ iz dravske banovine povsod v prestolnici. Uvodnik »Slovenec« zagovarja potrebo, da se mladina ukvarja s politiko, če in kolikor je pridružena JRZ. — »Jutro« poroča na kratko o omenjenem kongresu pod oznamenim »Novi mladi borci za jugoslovensko idejo« in izraža upanje, da bo odslej tudi mladina JRZ iz dravske banovine s prepričanjem in navdušenjem zagovarjala vodilno načelo jugoslovenske politike: »narodno in državno enotnost«.

Sreda, 27. X. 1937. — »Jutro« ugovarja resnicoljubno proti očitku »Obzora«, da dr. Kramer in njegovi tovariši ne mislijo prav nič na kako izbrisanje slovenske narodne individualnosti, temveč jo še spopolnjujejo, kjer le morejo. Na drugi strani se pa veseli, češ kaj bo sedaj rekel prijatelj »Obzora«, ljubljanski »Slovenec«, ki obklada JNS-are z izkoreninjenici, potem pa zakliče z obrazom tretjega, ki je dva potegnili, obrnjeno reklo: »Le dober jugoslovenec je lahko tudi dober Slovenec«. Srečnejšo roko ima s priobčitvijo sestavka, ki ga je napisal v »Samoupravi« prevajalski odvetnik dr.

Podoba naših nižin

Oba politična tabora v Sloveniji, ki sta bila organizirana s pomočjo predpisov zakona o družstvih iz leta 1931, takrat, ko so bili njihni voditelji hkrati oblastniki, si v zadnjem času očitata, da nasprotuje nasprotni tabor skorajšnji ustanovitvi »banovine Slovenije« ali pa »slovenske banovine«. Tisti, ki prebirajo glasila obeh taborov, imajo pravico verovati enemu ali drugemu. To bi bil v notranje slovenskem oziru prav koristen nasledek teh očitaj. Če pomislimo, kakšen vtisk lahko napravi ta polemika na sosedne Hrvate in kako si lahko mane roke celotna belgrajska čaršija, ki misli, da omenjena dva tabora sama v resnici predstavljata slovensko javno mnenje, se moramo zaradi dobrega imena nad to polemiko nedolžnega slovenskega ljudstva obrniti na sedanjo vlado s prošnjo, da odredi za diskusije o vprašanih prihodnje Slovenije tiskovno svobodo. Na podstavi obstoječega tiskovnega zakona in v skladu z novimi razmerami ji je to mogoče.

To bi pa pomenilo, da bi diskusija o prihodnosti Slovenije v tej državi prišla v svoj pravi okvir, ki ni tako postavljen, da skušamo najprej vse svoje nasprotnike oblatiti kot nasprotnike prihodnje Slovenije, temveč je tako postavljen, kakor naj si to prihodnjo Slovenijo predstavljamo.

Prav tega zdaj ne doživljamo. »Slovenec« na primer ponavlja vsak dan, kako spletkari JNS v Belgradu proti ustanovitvi »banovine Slovenije«, in je preteklo nedeljo, na 21. obletnico osvoboditve izpod avstrijske nadvlade, posegel celo po pisanju belgrajske »Pravde«. Le-ta je »po podatkih iz krogov v Sloveniji« napisala sestavek, ki ne trdi nič več in nič manj, kakor to, da se Slovenci branijo tistih pristojnosti, ki jih je dobila banovina Hrvaška. »Slovenec« pravilno dostavlja željo, naj bi

Ivan Hrovat:

Ob „Kočevskem zborniku“

(Nadaljevanje.)

Zvaršingi v Kočah in Knavs v Gotenici pričajo o prehodu iz dragarske v kočevskoreško dolino, ki je še danes za kolonizacijo zelo domač, ker so po nekaterih vaseh v kočevskoreški dolini, pa tudi drugod, že kar močne skupine Gebarcev, kot imenujejo prebivalce čaberskega okoliša s Prezidom in Drago vred. Da so nemški prebivalci v večjih skupinah prišli od Kolpe, se mi zdi dokazljivo tudi po naseljih, ki so jih brez dvoma oni osnovali. Sredi slovenske pokrajine »Na Brigah« so namreč postavili svoje naselje Tifenbah, kot so tudi Slovenci vedno imenovali današnjo Dol. Brigo, medtem ko so tudi novi naseljenci Gor. Brigo vedno do najnovejših časov imenovali Brigo, ne pa Obertifenbah. Druga nemška naselbina na južnem robu je bila Inlauf, tretja najbrž, a ne gotovo Ravne. Za naseljnike teh vasi se mi zdi zelo verjetno, da so bili zgolj Nemci, razen kolikor bi v Dol. Brigi že obstajala kaka slovenska hiša. Zdi se tudi, da so prišli v precej močni skupini, da so se potem kmalu doselili še v slovenske vasi Borovec, Gor. Briga in vasi kočevskoreške župnije (v današnjem obsegu), če niso že takoj ob kolonizaciji z juga morda tudi do tja prišli. Če je morda tudi priimek Stampfel prišel od juga, ne od severa čez Grčarice, potem je verjetno drugo. Gotovo se mi pa zdi, da je prihajala kolonizacija od severa čez Grčarice in Gotenico ter še bolj čez Grčarice in Mlako (pri Kočevski Reki).

(Dalje.)

Emil Štefanović, ki je bil nekaj dni »poslanik« na Dunaju, potem pa prvi kratkoročni šef radikalije v Sloveniji. Pokopavši vse nazore stanovščine, v prid katere je napisal celo ustavni načrt in ga objavil s spremnim pismom dunajskega profesorja za stanovščino, pravi pisec tega sestavka, da »predstavlja JRZ veliko idejo, rešitev slovenskega in srbskega vprašanja in široko odprta vrata za dr. Mačka, da v tem edino pristojnem forumu (= v JRZ) reši tudi hrvaško vprašanje. To nam potrjuje svoboda, ki je bila dana dr. Mačku, in sestanek — v Brežicah.«

Četrtek, 28. X. 1937. — »Slovenec« poroča o shodu zaupnikov JRZ v Ptuj, kjer sta govorila dr. Vesenjaki in Janžekovič. Iz tega, kar je povedal Janžekovič, se da soditi, da ne bo več dolgo člen banskega sveta. — »Jutro« poroča o zmerjanju splitskega glasila JRZ, ki bruhla izraze kot: veleizdajalci, bedni starci, zavrženi politiki — na naslov dr. Mačka in ostalih podpisnikov zagrebskega sporazuma. — Na drugi strani nastaja prepir med JRZ in med Hrvatii o tem, kaj so Bunjevci. Poslanec JRZ dr. Ivandekić misli, da »predstavlja jugoslovenstvo najsrečnejšo rešitev vprašanja Bunjevcev; z njim so se izenačili z ostalimi jugoslovenskimi plemeni«. Poseben sestavek posveča tedniku »Gorenjec« pod naslovom »ponižna revolta v slovenčevskem taboru«. V zvezi s tem je tudi njegova beležka »Besede in dejanja«, ki meri na pisavo »Slovenca« glede vladajočega centralizma.

(Dalje prihodnjije.)

novitvi banovine Hrvaške selijo še vedno na jug. Tako premišljevanje utegne namreč celo »Jutrove« gospodarstvenike pripraviti polagoma do spoznanja, da se industrija seli mogoče vprav zaradi tega, ker je državopravni položaj Slovenije sedaj nejasen in ker je prišlo do avgustovskih sprememb v državi brez vsakršnega sodelovanja katere koli slovenske politične skupine. Pri takšnem spoznanju bodo morali torej opustiti stališče, naj se z ureditvijo Slovenije počaka dotlej, da se bo izvršila sočasno z vsemi drugimi banovinami.

Že zgoraj smo opozorili, da pišeta oba organizirana politična tabora o »banovini Slovenije« ali o »slovenski banovini«. Za danes bi ju opozorili samo na to, da sta izraza »ban«, »banovina« značilno hrvaška in hrvaška last. Ne spodobi se torej že vnaprej vsiljevati ozemlju, ki ne bo hrvaško, temveč slovensko, hrvaško ime. Mislimo v resnici, da je treba iskati za ime slovenskega ozemlja — slovenski izraz. Ko smo se dotaknili vprašanja o imenovanju prihodnje Slovenije, ki je sicer res samo prestižno slovensko vprašanje in zaradi tega tudi načelno vprašanje, poskušajmo določiti svoje stališče nasproti »gospodarskim« razlogom dopisa gospodarstvenikov v »Jutru«. Ni se nam treba bati, da bi morali to stališče preveč na dolgo opisovati.

Kajti dopis »Jutrovih« gospodarstvenikov ne skriva niti malo, da se ti gospodarstveniki na politiko ne spoznajo. Zato smemo združiti kritiko dopisa v dve suhoparni ugotovitvi:

1. »Jutrovi« gospodarstveniki prezirajo v celoti listino o sporazumu z dne 26. 8. 1939, na kateri počiva stvarno ustavnopravni značaj uredbe o banovini Hrvaški in ki določa v načelu tudi že položaj in značaj prihodnjih narodnih pokrajin skupne države. To preziranje je razumljivo: »Jutrovi« gospodarstveniki so sami povedali razlog zanj; ker ga prezirajo, ne uvidijo, da prihodnje »banovine« ne bodo »upravna področja« in sedeži »obče upravne oblasti II. stopnje«, temveč »narodne pokrajine«. To je pa bistvena razlika nasproti današnjemu stanju.

2. »Jutrovi« gospodarstveniki rešujejo gospodarsko in finančno ureditev prihodnjih banovin v resnici čisto administrativno, to je samo tako, kakor rešuje vprašanje »notranje ureditve« njihni dr. Pirkmajer. Njim je vsa zamotanost samo v vprašanju: kolikšna mera »decentralizacije in dekoncentracije« je še mogoča? Zato se bavijo čisto brez potrebe z ugibanjem, katera vrsta davkov »se sme odstopiti« banovinam in katere »pristojnosti« se jim spodobijo. Če so pa prebrali uredbo o banovini Hrvaški in niso pri tem naravnost sedeli na listini o sporazumu z dne 26. 8. 1939, so morali spoznati, da je vprašanje v tem: Katere pristojnosti naj še ostanejo državi? Kakor hitro postavi vprašanje tako, se pokaže samodejno tudi odgovor na drugo vprašanje: kolikšne dohodke mora imeti država, da njej ostale pristojnosti izvaja? Kajti pri tako zastavljenih vprašanjih je na dlani, da država ne potrebuje dohodkov za pristojnosti, ki jih nima, in da zlasti ni važno, iz katerih davčnih virov obstajajo tisti dohodki, ki so pridržani za izdatke pristojnosti državne oblasti, temveč se je treba samo sporazumeti, da dajejo »banovine« državi te dohodke v zadostni višini.

V dobro urejeni prihodnji slovenski narodni pokrajini z najmanj tolikšnimi pristojnostmi, kolikršne so zagotovljene banovini Hrvaški, pravo gospodarstvo, to je gospodarstvo resničnih gospodarjev, ki se brigajo tudi za politiko in njena vprašanja, ni v nevarnosti, da pogine, temveč stoji pred novim razvojem in blaginjo. Tega se pravi gospodarji zavedajo prav tako dobro, kot tisti »gospodarstveniki«, ki se zaradi mest v osrednjih finančnih ustanovah bojijo prevelikih in preštevilnih »pristojnosti« bodoče Slovenije. Kajti na dotična mesta so bili imenovani, ne izvoljeni, in so bili imenovani zaradi tega, da so bil plačani zaradi njihne protislovenske politike. Ti »gospodarstveniki« se bojijo, da bodo svoja sedanja mesta izgubili, v domačih gospodarskih ustanovah pa takih mest ne bo, ker bo treba imeti zaupanje slovenskega naroda. Prazen strah! »Gospodarstveniki« pozabljajo na to, da v bodoči državi tudi v osrednjih ustanovah ne bodo mogli sedeti drugi kot tisti, ki uživajo in bodo uživali neposiljeno in nepokvarjeno izraženo zaupanje slovenskega, hrvaškega in srbskega naroda. In v ti luči pogledano se razgalja boj »gospodarstvenikov« proti »pristojnostim« narodnih pokrajin kot čisto navaden boj proti demokratizaciji razmer. Ta je namreč res smrt moči takih »gospodarstvenikov«.

Dvoboj med obema organiziranima političnima taboroma v Sloveniji o vprašanju, kdo od njiju je kriv, da se vprašanje Slovenije zavlačuje, kakor drug drugemu očitata, ima namen, da že vnaprej dobi agitacijsko gradivo za prihodnje volitve na tak način, da slovenski narod ne bi odločal o vprašanju, kako si želi urediti svoj dom, temveč da bi spet podlegel tradicionalni in dandanes za slovenstvo škodljivi politiki ločitve duhov. Ta dvoboj nas spominja na vremo, s katero so neki ljudje po prevratu zmanjševali pristojnosti delne vlade za Slovenijo in jih oddajali Belgradu zato, da so drug drugega lahko iz Belgrada ven

tiščali ob tla. Namesto da bi se razgovorili svobodni ljudje **svobodno in strogo stvarno** o vsem, kar je **treba za ureditev** prihodnje Slovenije, si pri nas sedaj raziskujejo obisti zato, da bi lahko drug drugemu očitali, da je kriv, če te Slovenije

še ni. Mogoče, da je koga strah, kaj bo, ko bodo Slovenci svoje lastne zadeve reševali lahko brez poveljevanja iz Belgrada. Da se tega časa neki ljudje boje, jim ni mogoče zameriti in je razumljivo z ozirom na pretekle čase. **Sidor.**

ni iz te zagate drugega izhoda kakor popolna finančna samouprava.

Pravilno opozarja dopis dalje na nemogočnost, da bi se prepustili samoupravam samo ene vrste davki in da bi jim centrala dodeljevala opravila, kakor bi se ji zdelo. Pravilno izvaja tudi, da bi iz takega dodeljevanja davkov in opravil morala nastati prava finančna zmešnjava, ker bi središče seveda pridrževalo sebi najboljše denarne vire, prevajalo bi pa na samouprave najdražja opravila. Naravni nasledek tega bi bil, da bi se samouprave otepale novih pristojnosti in da bi že dane hotele prepuščati spet središču. To pa pomeni, da bi imeli v nekaj letih centralizem nazaj, morebiti hujšega kakor je bil dosedanji, ker bi se z videzom pravice skliceval na voljo samouprav. Da te samouprave niso bile nobene dejanske samouprave, o tem seve ne bo dal govoriti. Zato moramo ob vsaki delni samoupravi biti dvakrat previdni: nič drugega ni kakor na stečaj odprta vrata, skozi katera bo skušal jugoslovanski centralizem spet vdreti v našo slovensko hišo.

Tudi kar pripoveduje dopis o Belgradu in njegovih neverjetnih privilegijih, ni za naše bralce nič novega. Vsi vemo, da so v njem davki najmanjši, ker moramo mi zidati zanj javne stavbe, plačevati uradnike in delavce. Vsi smo tudi prepričani, da je to privilegirano stališče nevzdržljivo, da bo marveč v prihodnje dolžnost bogatega Belgrada, da povrne vsaj nekaj tega, kar je prejel čez pravično mero. Dosleden pa ni tale končni odstavek dopisa:

Vsi navedeni razlogi govorijo torej za to, da ne moremo reševati vprašanje banovine Slovenije za sebe in ločeno od ostalih banovin, ker zahtevajo finančni razlogi, da imajo vse banovine, če bo že izvzeta Hrvaška, povsem enake kompetence, ker se ne smemo izpostavljati nevarnosti, da bi diferenciranje kompetenc prineslo finančne koristi tistim banovinom, ki bodo imele manj kompetenc.

Kajti mi ne moremo nikoli pristati na to, da bi imeli v tej državi manj pristojnosti, to se pravi manj pravic kakor Hrvatje. Mimo drugega že iz pravnooblikovnih razlogov, kajti če bi stala Hrvaška glede pristojnosti na eni strani, vse druge banovine s Slovenijo vred pa na drugi, bi po logiki razmer postala Slovenija **dejansko srbska pokrajina**, in vse lepe besede vseh naših vodilcev bi tega dejstva ne mogle spraviti proč. Kakšna bi bila potem naša usoda, si lahko mislimo.

In kaj, če navsezadnje ni ta sklep »Jutrovega« dopisa zadnji poskus, vendarle še po nekakšnem obdržati Slovenijo pod unitarističnim jarmom?

Toda mi smo na straži in zato svarimo: **Ni mogoča dejanska samouprava, razen če je tudi finančna in če je popolna.** Tudi navajani dopis sam ne kaže drugega izhoda. Hrvatje bodo tako samoupravo brez dvoma dobili, ker jo hočejo. In ker jo bodo dobili, bi veljali vsi nasledki in sklepi neenakomerne ureditve države slej ko prej, in če bi se zaradi njih naša industrija ne selila več v Belgrad, bi se pa selila v Zagreb. Zato tudi za Slovenijo ni in ne more biti drugega izhoda, kakor da dobimo prav tako samoupravo, kakor jo dobe Hrvatje, namreč popolno.

To je bilo spet kedaj zapisati v opomin, pa tudi v spomin. Da se ne bi spet kedaj diletanti igrali z našo usodo.

Kajti res, dovolj priložnosti smo že Slovenci zamudili v svoji zgodovini. To pot se pa ne bo nihče več mogel izgovarjati na ljudi in razmere izven nas.

Za našo bit gre

I.

Zmeraj smo trdili, da so bili naši največji škodljivci med našimi domačimi ljudmi. Ti so bili, ki so centralizem dejansko uvedli, kajti ne smemo pozabiti, da je bil vidovdanski centralizem sprejet z neznatno večino in da so tisto neznatnost dali glasovi ljudi iz Slovenije. S tem pa ne mislimo reči, da so bili naši škodljivci samo tisti, ki so vidno in pred vsem svetom izpovedovali centralistično jugoslovenstvo. Ne, bilo jih je vsepovsod, celo v vrstah pravih slovenskih ljudi. To so bili taki, ki so se gospodarsko ali drugače preveč navadili na središče, pa le preradi niso znali potegniti prave meje med svojimi in narodnimi koristmi. To so bili dalje vseh zvrsti majhni ljudje, ki so jim razni častihlepni vodilci ali strankarski priganjači vcepili malodušnost in nesamostojnost, da si že več niso upali misliti s svojimi možgani in hoditi z lastnimi nogami.

In poslednjica vse te miselne, dušne in npravstvene zmešnjave je, da jih je sedaj postalo strah — svobode! Strah, kaj bo z nami, če ne bo čaršija vse skrbelja po materinsko za nas!

Človek, ki misli naravnost, hodi pokončno in pozna svet okoli sebe, ne bi tega verjel, če bi se začetno prišepetavanje že ne bilo spremenilo v glasno govorjenje.

Zastonj smo od tedna do tedna razlagali, da naša finančna samouprava še ne pomeni carinskih meja, da jih nikjer na svetu ne pomeni, zastonj smo pripovedovali in dokazovali, da bi samo ob finančni samoupravi, ko bi si sami nalagali davke glede na svoje razmere in potrebe, mogli res dvigniti svoje gospodarstvo in s tem nizko, po zaslugi centralizma obupno nizko življenjsko raven našega ljudstva. Gonili so dalje svojo lajno, grozili že tako dovolj preplašenemu našemu gospodarstvu s carinskimi mejami, ki da gotovo pridejo. A če smo nazadnje vzeli tudi mi v pretes to neverjetno mogočnost, če se je tedaj pokazalo, da tudi proti carinskim mejam nismo brez hudo izdatnega orožja, ko mi kupujemo na jugu vendar precej ne samo celo obrtnih izdelkov, ampak zlasti tudi kmečkih pridelkov, da bi torej mi lahko s prepovedjo njihnega dovoza nazadnje celo zelo pomagali našemu kmetijstvu — tedaj so bili glede na ta dejstva jugoslovenci **zmeraj in brez izjeme** lepo tihi. Dokler niso zavrteli čez nekaj dni stare, hreščeče lajne o carinskih mejah in tako naprej.

II.

Medtem je šel razvoj svojo pot dalje. Zunanja stiska ga je nemalo pospešila. Prišlo je nazadnje do znamenitega sporazuma, in Hrvatje so dosegli priznanje svoje samostojnosti, ki se sedaj oblikuje in dodeluje po upravno-tehnični strani.

Nobenega dvoma ne more biti, da hrvaška samouprava ne more ostati nekje na sredi pota, kajti v tem primeru bi jo centralizem pozobal pri prvi najmanjši priložnosti. Samouprava mora biti popolna, že celo pa pri naših razmerah, ali pa je sploh ne bo. K taki samoupravi pa spada zlasti popolna finančna samouprava. To se pravi, samoupravne enote predpisujejo svoje javne datjave same in same jih tudi pobirajo. Za skupne državne potrebe pa prispevajo po določenem pravičnem ključu. To stališče, ki smo ga mi zagovarjali od prvega svojega letnika, so zdaj po sklenjenem sporazumu zelo odločno zavzeli tudi Hrvatje. V letošnji 40. in 41. številki smo navedli nekaj takih glasov. Sicer pa, kakor rečeno, drugače niti ne more govoriti razen tisti, ki mu za resnično samoupravo sploh ni.

Če pa je očitno, da zlasti pri nas ne more biti drugačne resnične samouprave razen popolne, je moralo ob sklepu sporazuma iznenaditi vsakega slovenskega človeka dvoje stvari. Prvič ta, zakaj se ni takoj nič določnega povedalo o naši slovenski samoupravi, drugič pa, da se je šele začelo ugibati, kolikšna samouprava je za Slovence primerna. Razravnavanje in govorjenje, ki se je razvilo okoli teh dveh vprašanj, nam pred vsem spričuje, kako strašno so bili vsi naši vodilci ne-pripravljeni tudi samo na mogočnost samouprave, tudi tisti, ki so znali tako ganljivo govoriti o njej. Vsa mogočnost je bila dana, da bomo ob razglašeni hrvaški avtonomiji pripravljene za dejstva in — zahteve. A pripravljene smo bili tako imenitno, da zdaj šele premišljujemo, kaj je prav za prav resnična samouprava, kakšna mora biti v naših razmerah, in kaj naj navsezadnje zahtevamo!

III.

Po dolgem cincanju in najbrž bolj pod silo časa in razmer kakor iz lastnega načelnega prepričanja je prineslo tudi »Jutro« zadnjo nedeljo sestavek o »gospodarsko finančnem problemu slovenske banovine«. Sestavek je oznamovan kot

»dopis iz vrst slovenskih gospodarstvenikov«. Pisan je stvarno, če odštejemo uvod, ki maha nekam po zraku. Bržkone zato, da olajša neogljenim jutranjim bralcem prehod v novo ozračje.

Rekli smo, da je sestavek stvaren. In ker je stvaren, prihaja glede naše samouprave natančno do istih sklepov, kakor mi. Do tistih sklepov, ki jih je »Jutro« doslej razglašalo kot separatistično potvarjanje jugoslovenske misli. Uboga misel, kam si prišla, da so te že njeni očetje začeli zatajevati. Sicer pa navedimo nekaj vsebine tega dopisa. Na primer:

Sistem financiranja naših banovin iz skupnih fondov, ki so ga uvedli v zadnjih letih, je prinesel ravno Sloveniji največjo škodo, saj ima za nasledek, da plačuje dravska banovina v te skupne banovinske sklade skoraj 40 milijonov din, iz skladov pa dobi le 12 in pol milijona, tako da v resnici prispeva ogromen znesek za financiranje ostalih banovin.

Naši bralci so o vsem tem brali v našem tedniku lahko precej natančne podatke, pri čemer opozarjamo, da niti tistih 12.5 milijonov nismo vselej dobili nakazanih.

Dalje:

Brez zadovoljive rešitve vprašanja banovinskih financ ne moremo in tudi ne smemo organizirati slovenske samouprave, sicer se nam lahko zgodi, da nam bodo za prenešene kompetence prepustili zopet dohodke po kakšnem famoznem ključu, ki bi naši banovini prinesel mnogo manj kakor bi nam pripadalo, ali pa, da nam država prepusti za kritje prenešenih izdatkov take davke, katerih donos je v Sloveniji zelo slab.

V tej zvezi naj navedemo le primer zemljiškega davka, katerega donos predstavlja v Sloveniji samo eno osmino celotnega donosa neposrednih davkov, v donavski banovini pa šest osmin. Če bi država v zvezi s prenosom kompetenc na banovine prepustila banovinom donos zemljiškega davka, tedaj bi bil to za Slovenijo pravi debakel, donavska banovina pa ne bi vedela kam z denarjem.

Za nas je mikavno ob teh besedah, če spominjamo bralce na svarila našega lista glede nevarnosti sleherne delne finančne samouprave. Tako smo na primer pisali dobesedno v letošnji 40. številki dne 6. oktobra:

Recimo na primer, da bi se prepustili dohodki iz poljedelstva banovinom, dohodki od železnice in pošt pa pridržali za skupne namene. V tem primeru bi bila na primer Hrvaška dejansko na dobrem, kajti kmetijstvo je pri njej donosno, železnice pa so celo deloma pasivne in tudi pošta ne donaša kdove kaj. Pri nas bi pa pomenila takšna razdelitev dohodkov finančni in gospodarski polom, kajti slovensko poljedelstvo je malo donosno, medtem ko so dohodki od železnice in pošt veliki. Za nas bi torej bila samo taka razdelitev dohodkov, da bi bili za primer dohodki iz kmetijske panoge centralizirani, dohodki od železnice in pošt pa prepuščeni samoupravi, da bi na delno finančno samoupravo sploh mogli pristati. Ker pa centralisti seveda spet ne bi bili zadovoljni s takšno razdelitvijo, ko bi morali kedaj oni doplačevati, sploh

Opazovalec

Jugoslovenci in sporazum

V jugoslovenskem obzorniku »Vidici« je napisal jugosloven Niko Bartulović sestavek, ki pravi o njem »Slovenski narod«, da opisuje »stališče, ki ga zavzemajo jugoslovensko orientirani nacionalisti do sporazuma«. V tem sestavku pravi Bartulović med drugim, kakor posnemamo po »Slovenskem narodu«:

Mi enostavno računamo s časom in z notranjo silo jugoslovenske misli in z ničimer drugim! In ako nam kritiki z unitaristične strani očitajo, da smo romantiki, zato ker čakamo, da jugoslovenstvo zmaga proti oblasti in upravnemu aparatu, jim mi odgovarjamo najprej z ozirom na zgodovino: da je jugoslovenstvo že enkrat zmagalo proti mnogo močnejšemu upravnemu aparatu, proti avstrijskemu, pa celo proti avstrijski vojski in proti istotako fanatično razpoloženi masi, vzgojeni v stekliškem, velikosrbskem, velikohrvaškem in šusteršiškem duhu. Lahko pa jim odgovorimo tudi načelno: da bi jugoslovenstvo, ki bi zares ne imelo v sebi tega kategoričnega imperativa, ki nastopa proti trenutnim motnjam, ne bilo vredno ne naše zvestobe, ne našega truda in dela. Ali nismo vsi mi vedno trdili, da jugoslovenstvo ni samo idealna teorija, marveč tudi življenjska zahteva vseh naših kulturnih, političnih, gospodarskih, socialnih in strateških potreb in edini pogoj, da se obranimo in razvijamo. A mi, ki to pišemo, nismo niti za piko spremenili tega svojega prepričanja. Ako pa je tako, ali morejo kakršnekoli uredbe ali kakršni koli ekscesi v toliki meri za-

deti to jugoslovenstvo, da bi bilo ono za vedno »izgubljeno«? Ali bi to ne pomenilo, da bi bilo vse ono laž, kar smo o njem trdili?

V tem odstavku nas najprej in najbolj veseli priznanje, da se jugoslovenci niso niti za piko spremenili. Mi smo sicer to vedeli od nekdanj, in nobeno pozdravljanje sporazuma nam ni moglo omajati tega našega prepričanja. Važno je pa to priznanje vendarle, ker tako jugoslovenci javno razglašajo, po čim je njihna beseda. Kajti ko so še pred kratkim razglašali samo **razgovore** o sporazumu za izdajo države in »edinstvene nacije«, govore danes o **sklenjenem** sporazumu kot najvišjem državniškem dejanju. Pri tem moramo pa zaradi resničnosti vendar še dostaviti, da v najnovejšem času, ko vidijo, kako majhna je njihna cena pred dr. Mačkom, ta pravkar hvaljeni sporazum že pridno v nič devljejo.

Močno izvirna pa je Bartulovičeva trditev, da jugoslovenci ne računajo z drugim, kakor z notranjo silo jugoslovenske misli. No, mogoče, toda potem ima jugoslovenska notranjost neki prav poseben pomen in še bolj posebno vsebino. Mi se spominjamo, pa še zelo natančno se spominjamo, kako se je ta notranja sila jugoslovenske misli znašala nad Slovenci in Hrvatji: s pendrekom, zaporji, ječami, konfinacijami. Dr. Maček sam je moral prestati oboje: ječo in konfinacijo, in vse zgolj zaradi notranje sile jugoslovenske misli, ki jo je na zunaj ponavadi predstavljal notranji minister jugoslovenske stranke. In tako vidimo,

da je imela ta notranja sila te čudne misli zelo tvorno vsebino.

Spričo te tako stvarne predstave jugoslovenske misli pa kar prav nič ne razumemo, da bi sploh kdo kedaj samo mogel očitati jugoslovenom romantičnost, češ da čakajo na zmago zoper oblast in upravni aparat. Kajti jugosloveni vendar niso mogli čakati na oblast, ki so jo v teh dvajsetih letih s pomočjo upravnega aparata imeli ves čas v rokah. Zato se nam zdi, da si je gospod Niko Bartulović tiste očitarje kar na lepem izmislil, da lahko obesi vsem različnim jugoslovenskim koritarjem in konjunkturistom osvit nesebičnosti, ki bi slepil pogled gledalca, da bi ne mogel videti za njim ciničnih potez koritarske notranje sile.

Še tele Bartulovićeve besede naj navedemo, da pokažemo pravo podobo jugoslovenstva:

A jugoslovenstvo je predvsem stvarnost! Za nas bo mnogo bolj zaslužen jugosloven dr. Maček, ako bo svoje delovanje v osrednji vladi in v poslih banovine Hrvaške usmeril tako, da se bodo nesoglasja, ki obstajajo, iz dneva v dan zmanjševala, da bo, delujoč za dobrobit Hrvatov, pomagal tudi dobrobiti Srbov in Slovencev, da bo tako država bolj silna na zunan in bolj složna na znotraj in da bodo zadovoljni Hrvati vedno bolj čutili skupnost interesov s Srbi in Slovenci — kakor pa marsikateri »integralec«, katerega delovanje ni pridobilo niti enega Hrvata za sodelovanje pač pa je celo mnoge naravnost odbilo...

In ko smo jih navedli, pa vprašamo javno Bartulovića: Če ste jugosloveni res danes o tem prepričani, zakaj pa ste delali vseh dvajset let tako, da dr. Maček in Hrvatje niso mogli delati, kakor po vaših besedah danes morejo delati? Kdo naj še kedaj verjame ljudem, ki delajo zmeraj zoper lastna slovesno razglašana načela: enakopravnost, pravica ljudstva, demokracija?

Vprašanje, ki nosi odgovor v sebi.

Centralizem je trdoživ ali že spet nov fond

Doslej je bila udnina pri Pomladku Rdečega križa štiri dinarje. Zdaj pa so jo na mah zvišali na pet. S tem poviškom nameravajo namreč ustanoviti nov fond. Ta fond bo seveda v Belgradu, in iz njega se bo zidal dom Pomladka — seveda tudi v Belgradu.

Svoje dni je tukajšnji odbor Rdečega križa zatrjeval, da delajo pri Rdečem križu strogo po pravici, da dobi Slovenija dejansko od Rdečega križa celo nekaj malega več, kakor plačuje zanj. Kakor bi ne bilo nič hudega, če bi vsaj v enem pogledu veljala pri plačevanju in prejemanju za Slovenijo majhna izjema, mi takoj v začetku niti v tako majhno izjemo nismo verjeli. In ko smo stvar pogledali od bliže, smo takoj videli, da smo imeli prav: Rdeči križ je izkazoval vse mogoče dohodke iz Slovenije, ni pa izkazal težkih milijonov, ki jih dobiva iz prispevkov v tako imenovanem tednu Rdečega križa vsakega septembra, ki se pobirajo pri poštnini in železniških vozovnicah. Kajti ti milijoni so se, menda zato, ker se pobirajo pri državnih napravah, kar vnaprej prištelih k belgrajskim dohodkom, vseeno, če so jih plačevali Slovenci, in ljubljanskemu odboru Rdečega križa se je to kar dobro in prav zdelo.

Iz te centralistične miselnosti pa so menda uvedli nove dajatve za nov fond.

Zdaj, ko prihaja tudi slovenska samouprava, je šteti take nove fonde kot zadnje poskuse unitaristov, da hitro nagrajijo za Belgrad še nekaj milijonov. Pri tem naj ugotovimo, da se je to zgodilo, ne da bi bila javnost obveščena, tako rekoč pod roko. Zato pozivljemo oblasti, da to nakano preprečijo in prepovedo odračunavanje povišane udnine v Belgrad. Vsaj ustanavljanje novih centralnih fondov je treba preprečiti za vsako ceno, dokler sploh ne bo ves fondovski centralizem dokončno in do dna likvidiran. Sicer se nam pa zdi, da bi bil dom za pomladek Rdečega križa v Ljubljani vse bolj potreben kakor v Belgradu. Morebiti bi si to tukajšnji odbor Rdečega križa vzela k srcu, pa svetoval svoji centrali, naj izjemoma res kedaj zida kakšno stvar najprej v Sloveniji. Ker se kaj takega doslej še ni zgodilo, bo to vsaj lepa kretnja ob likvidaciji prav tako škodljivega kakor zasovraženelega centralizma.

Vrhovno sodišče v Ljubljani in sodno poslopje

Vrhovno sodišče v Ljubljani bo nastanjeno v starem poslopiju banke Slavije. Ta nastanitev je seveda začasna. Kakor slišimo, namerava banska uprava v Ljubljani zidati v bližini sodne palače v Cigaletovi ulici poslopje, v katerem naj bi bilo nastanjeno vrhovno sodišče in upravno sodišče, ki se bo preselilo iz Celja v Ljubljano. Ta namera banske uprave je seveda vredna pohvale. Dovolili bi si pa pripomniti, da po našem mnenju poslopje za vrhovno sodišče ne spada na ta kraj. Poslopje za vrhovno sodišče je treba sezidati v takem slogu in takem kraju, da se s tem tudi na zunan poudari važnost te ustanove.

Z ustanovitvijo samostojnega slovenskega vrhovnega sodišča je pridobil naš narod pravno in dejansko vso sodno oblast v svoje roke. Sodna oblast izvira iz suverenitete naroda. To okolnosti manifestirajo vsi narodi s tem, da dadò poslopiju, kjer posluje najvišje sodišče, tudi primerno zunanjo obliko. Poslopje za vrhovno sodišče spada v mirnejši del mesta, stran od mestnega hrupa. Zunanost bodi monumentalna, resna; poslopje bodi okras mesta. Slog poslopja naj kaže na to, da se narod zaveda resnosti in pomembnosti sodstva in sodne oblasti. Tujec, ki pride v mesto, naj vidi na prvi pogled, da ve narod ceniti svojo svobodo in suverenost sodstva. Mojster Plečnik bo znal to zamisel objektivirati glede kraja kakor glede sloga poslopja tako, da bo stavba narodu v ponos, mestu pa v okras.

V tem poslopiju bi bilo seveda lahko nastanjeno tudi upravno sodišče, ki bo pridobilo s prenosom poslov na bansko upravo širše delovno področje in bo prevzelo znaten del poslov državnega sveta. Razen tega naj bi se v poslopiju namestil tudi pravosodni oddelek banske uprave za Slovenijo.

Mali zapiski

Državne stavbe v Belgradu

Prejšnji teden je razkazoval stavbeni minister dr. Krek časnikarjem nove stavbe, ki se zidajo v Belgradu in bodo v kratkem času dovršene, kakor pravno fakulteto, strojni laboratorij tehnične fa-

kultete, kliniko zoper raka, novo gimnazijo, otroško kliniko in tako naprej. Razen tega bo kmalu dovršena tudi državna tiskarna, ki bo sama veljala okoli 65 milijonov dinarjev; dalje palača stavbnega ministrstva, akademska menza in drugo.

Vsega skupaj zidajo ta čas v Belgradu državnih poslopij za 140 milijonov dinarjev.

Snaženje

Novi finančni minister dr. Šutej je Hrvat in človek ljudskega zaupanja. Zato se je moral lotiti boja zoper korupcijo v vseh oblikah in odtenkih. Pri tem pa prihajajo na dan prav čedne stvari, kakor beremo v zagrebški »Ekonomske politiki«.

V Belgradu je bila namreč navada, da je vsak nov minister dobil tudi nov avtomobil, prejšnji avtomobili pa so bili dani na razpolago raznim višjim uradnikom, da so se s svojimi družinami, prijateljicami in priležnicami vozili na izlete. Dr. Šutej je dal popisati vse te avtomobile, da jih reducira na najpotrebnejšo mero. Pri tem so ugotovili, da je bilo po ministrstvih nad tri sto takih avtomobilov.

Prav ta gospoda, ki je tako razsipala ljudsko premoženje, je pa na isto sopo izdajala stroge naredbe, kako je treba varčevati pri stvarih, ki se neposredno tičejo ljudstva. Tako na primer so morala sodišča za svoje sklepe in vabila porabljati star, porumenel in na eni strani že popisan papir; kar ni bilo samo v škodo ugledu sodišč, ampak je vedlo celo do nesporazumov pri strankah, ki so za te sklepe morale plačevati debele pristojbine.

Razen tega navaja »Ekonomska politika« nekaj primerov korupcije tudi iz področja Hrvaške same, kjer je bilo seveda tudi pripadnikom jugoslovenskega unitarizma dovolj mehko postlano.

Prodana skrb za narod

Zagrebški tednik »Nova riječ« poroča, da je bivši poslanec Dušan Bogunović podpisal menico za 60.000 dinarjev bivšemu poslancu Gjurji Mikasiniću zato, da mu je prepustil enega od svojih dveh mandatov. Sedaj pa je postala stvar na mah sporna, ker je bila slavna Stojadinovićevega skupščina tako hitro razpuščena, da se kupljena skrb za mili jugoslovenski narod še ni mogla splačati.

Klofuta

»Hrvatski dnevnik« z dne 1. t. m. piše glede na klavno razravnavanje nekkih naših »vodilnih« listov o slovenski finančni avtonomiji:

Narod si ne more dati poraznejšega spričevala, kakor če pravi, da bi mu finančna samostojnost prinesla škodo. Ker če bi bilo tako, bi to pomenilo, da hoče živeti ta narod na račun drugih.

Kdo je pri nas tako pisal in govoril, da sploh morejo kjerkoli samo namigavati na nekašno naše zajedavstvo, to vemo vsi. Odveč je še pripominjati, da bi nam tako govorjenje ne samo ne moglo nič koristiti, tudi če bi bile predpostavbe resnične, a da nam je vrhu vsega prineslo še zaničevanje, zaničevanje že zaradi tega, da je sploh kdo med nami mogel in se upal tako govoriti.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

Janez Kočmur:

Brez naslova (Nadaljevanje.)

Zvečer je bila njima na čast pojedina. Priredili so jo in plačali — avtomobilisti. Izrečenih je bilo mnogo učenih napitnic. Prava sreča, da tedaj že ni bilo več izvoščkov. Ti bi nas bili zastopali pred tujima znanstvenikoma preveč po domače. Njega dni, ko so vabili mestnega župana Petra Grassellija na enega svojih reprezentativnih plesov, in ko ta ni dal zagotovila, da bo prišel, češ da ima preveč dela, se je odrezal člen odposlanstva, znan pod imenom Marko: »Naj le pridejo, gospod župan, bojo videli, kako ga bomo...«

Mnogim se je zdelo čudno, zakaj niso priredili večerje znanstveniki. Ti naj vedo, da slovenski znanstvenik nima pod palcem in zato tudi ne avtomobila, sploh pa da hodi v svoji skromnosti peš. V boju je sicer pešec prvi, pri takih stvarih pa zadnji. Tolažilno pri vsem je bilo, da imajo šoferje tudi v Belgiji. Morda ne s tolikšnimi komolci, ali imajo jih. Zastonj torej tisto pehanje, zastonj večerja in učene zdravice — kanila ni nobena medalja. Vrnivša se domov, sta zrakovplova pripovedovala o slabih cestah in še slabših vehikljah na njih. Tako je, če sili avto v stratosfero.

Novo deželno gledališče konec minulega stoletja je precej okrepilo slovensko narodno zavest. Do tega nam pa ni pomagala sapa, temveč — ogenj. Brez tega bi se morda še vedno drenjali v stari stanovski podrtiji. Gosposka stavba je potrkala na vest, da zasluži tudi nosilec odrske umetnosti boljše življenje.

Rodil se je slovensko-nemški nenapadalni pakt z obljubo medsebojne prijateljske pomoči. Po pogodbi naj bi bilo dobilo slovensko gledališče trdnjšo osnovo. Žarek upanja je obsijal tudi igralce. Zastonj, njihove plače so se še naprej cepile, zimski golaž je moral biti tudi poslej na vrvi, da je bil še za poletje. Neosebni gospodar je sicer dal igralcu frak in cilinder, ni ga pa pustil k mizi.

Pa je odkrila umna glava: ugled igralca — naš ugled; njegova sramota — naša sramota. Kulturen narod smo; dajmo, pa ga povabimo kdaj k svoji mizi. Rečeno, storjeno; sklenili so uvesti jour-fixe.

Žlahta naj se pokaže kulturno in demokratično. Ne stane naj seveda nič. Sicer je pa vseeno, kje se zapravi; ali pri Figovcu, ali Pri fajmoštru. Narodni dom je res od rok in dolgočasen, ali za kulturo se je treba žrtvovati. Igralec se bo čutil počaščenega. Za pivo si bo že izposodil, če nima; drugače naj loka pa sodavico.

»Slovenski narod« je označil začetek jour-fixov kot nekaj prevrat v našem družabnem življenju. Skrajni čas je, da začnemo ceniti svoje odrske umetnike. Do sedaj smo jih preveč zanemarjali. Zaradi premajhnega medsebojnega poznavanja. Jour-fixi naj pripomorejo k medsebojnemu zblizanju. Igralec je kulturne delavec; dokažimo s številnim obiskom, da je enakovreden člen naše družbe. Kultura to zahteva — mi smo kulturni...

Nepriprav! Premalo da so se poznali med seboj! O, pa še kako dobro so poznali drug drugega, vedeli so natančno, zakaj se gledajo čez rame. No, pa je napredek že to, da je spoznanje rodilo priznanje. Vršil se je prvi jour-fix.

Dan po njem je prišel Danilo Šaplja, blagajnik Dramatičnega društva, v bolniško blagajno plačat zavarovalne prispevke za gledališče. Me-

nim, da opišem jour-fix najboljše, če navedem približno razgovor, ki se je pri tej priložnosti razvil med Šapljo in Otonom Pelanom, vodjem blagajne.

Šaplja: »Tebe ni bilo snoči.« — Pelan: »Saj sem rekel, da me ne bo; jaz nisem za take reči. Sploh se mi pa ni treba z nikomer seznanjati, saj sem sam sodeloval pri opernem zboru pa poznam vse.« — Š.: »Zamudil nisi nič, če nisi videl tiste polomije.« — P.: »Kaj ne rečeš? Pa menda ne kakšen škandal?« — Š.: »Skoraj; sicer pa kakor se vzame. Sram me je, če se spomnim.« — P.: »Pa sem res radoveden, kako je bilo.« — Š.: »Praznina, ti rečem, puščoba kakor na sedmini. Vseh skupaj komaj za dobro mizo. Po večini takih, ki poznajo gledališče samo od zunaj. Nekaj od Rože, nekaj od Kolovrata in Štrajzlja, to je vse. Dame sploh nobene, igralke tudi ne; igralci samo trije. Potem si lahko predstavljajš. Držali smo se kakor mokre kure pod kapom. Jaz sem jih svaril, da nikar, da ne bo nič, ker poznam ljudi. Zastonj; niso si dali dopovedati. Sedaj imajo. Najbolj nerodno je, da je »Slovenski narod« obesil stvar na veliki zvon. Če bo kdo vohal, bo lahko zvedel vse in spravil v javnost. Dami bi padla krona z glave, če bi sedela skupaj z igralko. Večja cehta ko je, bolj je domišljava. Igralke bi morale biti na glavi šantave, da bi se hodile dajat pod zobe. Mučno je bilo, sedeli smo kakor na žerjavici in se spogledovali z dolgimi nosovi. Napetost je popustila, ko je odšlo tistih nekaj salonskih visokosti. Tedaj je oživel P. Začel je klicati pijačo in stresati svoje furmanske. Saj ga poznaš. Ko je šel ven, je mimogrede tlesknil po hrbtu H. Y.: »Kaj se tako kislo držite? Naročite, kar čete: klobaso, zrezek, pečenko, kar imate rajši. Plačam jaz. Vse, kar je prav, čeravno smo bili sami znanci. Verovšek bi ga po gobcu...«

(Dalje prihodnjic.)